

26.4.2004

744/4/02

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Henrik Åström

**KIRJEESEEN VASTAAMINEN VANTAAN SEURAKUNTAYHTYMÄN
OHJEEN TULKITSEMISEN OIKAISEMISEKSI**

1

KIRJOITUS

Helsingin vapaa-ajattelijat ry arvostelee eduskunnan oikeusasiamiehelle 21.3.2002 osoittamassaan kantelukirjoituksessa Vantaan seurakuntayhtymään kuuluvien seurakuntien menettelyä rajoittaa kirkkoon kuulumattomien vainajien hautajaisten pitämistä vaatimalla, että seurakunnan kappeleissa ja haudalla ei saa puhua muu kuin pappi. Vaatimus johtaa yhdistyksen mukaan siihen, että hautajaisia ei voida viettää vainajan tai omaisten haluamalla tavalla.

Yhdistys kertoo kantelukirjoituksessaan lähettäneensä 13.3.2002 sähköpostitiedustelun oikeusasiamiehen kansliaan, jossa tiedusteltiin missä vaiheessa yhdistyksen 13.3.2000 tekemän kantelun käsittely oli. Yhdistys oli saanut vastauksen, että tästä kantelusta ei ollut merkintää oikeusasiamiehen kanslian tiedostoissa, eikä myöskään kantelua ollut siten käsitelty. Yhdistys toimitti 15.8.2002 oikeusasiamiehen kansliaan jäljennöksen 13.3.2000 jätetystä kantelu kirjoituksesta.

Viimeksi mainitun kantelukirjoituksen mukaan Vantaan seurakuntayhtymä rajoittaa omaisten vapautta valita puhujia seurakunnan yhtymän hautausmaiden kappeleissa pidettäviin hautajaisiin. Vantaan seurakuntayhtymän kirkkoneuvoston 19.1.2000 tekemän päätöksen mukaan seurakunnan tiloissa, hautausmaiden kappelit mukaan lukien, järjestettävät tilaisuudet eivät saa olla kirkon julistuksen tai toiminnan vastaisia. Vantaan seurakuntayhtymän viestintäpäällikkö on yhdistyksen mukaan vahvistanut, että em. päätös merkitsee sitä, että seurakunnan hautausmaiden kappeleita ei luovuteta kirkkoon kuulumattomien hautajaisiin, jos pappi ei toimita hautajaisia. Päätös tarkoittaa viestintäpäällikön mukaan myös sitä, että myöskään haudalla ei voida pitää kirkkoon kuulumattomia hautajaisia ilman, että pappi toimittaa hautajaiset.

Yhdistys kertoo osoittaneensa 7.4.2002 kirjoituksen Vantaan seurakuntayhtymälle, jossa se oli arvostellut kirkkoneuvoston em. päätöstä. Päätöstä oli 16.3.2000 muutettu sillä tavalla, että ohjeita sovelletaan Pro-Seremoniat-palvelukeskuksen järjestämiin hautajaisiin, siten että kappeleissa ja hautausmailla saadaan järjestää kirkkoon kuulumattomien hautajaisia, jos puhujana on Pro-Seremoniat-palvelukeskuksen puhuja. Yhdistys vaatii seurakuntayhtymälle osoittamassaan kirjoituksessa, että kirkkoon kuulumattomilla tulee olla oikeus päättää itse, kuka hautajaisissa puhuu.

Puhujana hautajaisissa on yhdistyksen mukaan voitava hautajaisten järjestävien valinnan mukaan olla Pro-Seremoniat-palvelukeskuksen puhuja, vainajan omainen, omaisten sukulainen, ystävä tai joku muu. Yhdistys ei ole saanut seurakunnalta vastausta tai kommenttia 7.4.2000 lähettämäänsä kirjeeseen. Yhdistys kertoo samassa kirjoituksessa oikeusasiamiehelle, että myös Keravan ja Järvenpään seurakunnat rajoittavan kirkkoon kuulumattoman hautajaisten viettämistä kappeleissaan.

Yhdistys katsoo seurakuntien em. menettelyn merkitsevän sitä, että perustuslaissa säädettyä uskonnon- ja omantunnonvapautta on rajoitettu kirkkoon kuulumattomien kohdalla ja pyytää oikeusasiamiehen toimenpiteitä menettelyn lainmukaisuuden tutkimiseksi. Yhdistys pyytää myös, että oikeusasiamies toteaa kantelukirjoituksiin antamassaan päätöksessä, että yhdistyksen 13.3.2000 päivätty kantelu on kadonnut ja että tämä ilmeni kun yhdistys keväällä 2002 tiedusteli ao. kantelun käsittelyä.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Selvitys

Vantaan seurakuntayhtymän selvitykset

Yhteinen kirkkoneuvosto toteaa, että 19.1.2000 tehdyn päätöksen mukaan uskonnollisissa tilaisuuksissa evankelis-luterilaisen seurakuntien hallitsemisissa tiloissa järjestettävä tilaisuus ei saa olla evankelis-luterilaisen kirkon julistuksen tai toiminnan vastaista ja että seurakunnalla on lakiin perustuva oikeus valvoa tilojensa käyttöä. Kirkkoneuvosto toteaa myös, että kantelijayhdistyksen kirjoitus 7.4.2000 seurakuntayhtymälle on 3.5.2000 merkitty tiedoksi yhteiseen kirkkoneuvoston kokouksessa, koska se ei sisältänyt sellaista, että siihen, kirkkoneuvoston käsityksen mukaan olisi erikseen pitänyt vastata.

Yhteisen kirkkoneuvoston selvityksen mukaan ohje seurakuntayhtymän toimitilojen käytöstä on edelleen voimassa 19.1.2000 päätetyssä muodossa, siten 16.3.2000 täydennettynä, että käyttöohjeita sovelletaan Pro-Seremoniat-palvelukeskuksen järjestämiin ns. siviilihautauksiin siten, että hautaustoimistoilta pyydetään kappelia varattaessa vainajaan liittyvien tietojen lisäksi tiedot tilaisuuden yhdyshenkilöstä ja Pro-Seremoniat-palvelukeskuksen edustajasta. Ohje edellyttää selvityksen mukaan, että kirkkoa tai siunauskappelia varattaessa annetaan tiedot toimittavasta papista ja hänen seurakunnastaan, tai tilaisuuden vastuuhenkilöstä ja hänen kirkkokunnastaan. Kun varaus on kirjattu ja hyväksytty ei ole estettä sille, että tilaisuudessa tai haudalla puhuu muukin henkilö kuin esim. tilaisuuden vastuuhenkilö, toisin kuin Helsingin Vapaa-ajattelijat ry:n kirjelmässä väitetään. Yhteisen kirkkoneuvoston tiedossa ei ole sellaista tapausta, jossa puhuminen olisi estetty.

Yhteisen kirkkoneuvoston selvitykseen liitetyn seurakuntayhtymän viestintäpäällikön antaman selvityksen mukaan kantelukirjoituksessa esitetty väite, jonka mukaan hän olisi sanonut, että papin pitäisi olla toimittamassa kaikki hautausmaalla pidettävät hautajaiset on omituinen eikä väitteelle löydy tukea. Vantaalla on viestintäpäällikön mukaan monia eri uskontokuntia, kristillisiä ja ei-kristillisiä, joissa (luterilainen) pappi ei tietenkään ole hautauksen toimittajana. Kirkkoneuvoston päätös ei koskenut hautausmaita vaan seurakunnallisten tilojen käyttöä viestintäpäällikön mukaan. Kantelukirjoituksessa esitetty väite täytyy viestintäpäällikön mukaan perustua väärinkäsitykseen.

Järvenpään seurakunnan selvitys

Järvenpään seurakunnan kirkkoneuvoston selvityksen mukaan seurakunnan hautausmaan siunauskappeli on vihitty sakraalililaksi, joten siellä saadaan toimittaa vain kristillisiä siunaamistoimituksia. Uskonnottomia tai ei-kristillisiä hautatoimituksia varten Järvenpään seurakunta on osoittanut hautausmaalla muita tiloja mm. siunauskappelin ovia vastapäätä oleva lasiseinäinen odotustila, kappelin alakerta, hautausmaalla muistolehdon edessä oleva kivetty muistelualue tai asianomaisen haudalla. Järvenpään seurakunta ei ole selvityksen mukaan rajoittanut haudalla tapahtuvia, kirkkoon kuulumattomia hautaamiseen liittyviä puheita tai seremonioita. Siihen ei ole ollut mitään tarvetta, eikä ongelmia ole ilmennyt käytännössä.

Keravan seurakunta

Keravan seurakunnan selvityksen mukaan kirkkoneuvoston on 11.11.1999 vahvistanut seurakunnan toimitilojen yleiset käyttöä koskevat ohjeet. Ohjeiden siunauskappelia koskevan tekstin mukaan kappelissa voidaan suorittaa myös kirkkoon kuulumattomien haudan siunaamisia, noudattaen ohjeita, jotka on annettu kirkkoon kuulumattomien siunaamisesta. Uskonnottomien tai ei-kristillisten uskontojen hautaustoimituksia ei kappelissa ole mahdollista suorittaa. Käytännönä Keravan seurakunnassa on selvityksen mukaan ollut, että silloin kun vainajaa ei siunata kirkollisesti, kappelia ei myöskään luovuteta toisenlaiseen käyttöön, koska siunauskappeli on vihitty jumalanpalveluskäyttöön.

Helsingin tuomiokapitulin lausunto

Kirkkolain ja kirkkojärjestyksen ensimmäisten lukujen ensimmäiset pykälät sisältävät säännökset kirkon tunnustuksesta. Myös kirkkojärjestyksen 14 luvun 2 § sisältää säännökset kirkon edellyttävät kirkon käyttämisestä kirkon pyhyyteen soveltuviin tarkoituksiin. Kirkkolain 14 luvun 2 §:n mukaan siunauskappaleita on pidettävä kirkollisina rakennuksina. Seurakunnalla on tuomiokapitulin lausunnon mukaan oltava mahdollisuus valvoa, ettei sen tiloissa järjestetä tilaisuuksia, jotka ovat evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksen vastaisia.

Selvitys kirkkohallituksesta

Kirkkohallituksesta on 15.4.2004 hankittu piispainkokouksen suositus 4.11.1997 kirkkorakennuksen ja seurakunnan tilojen antamisesta muiden kirkkokuntien ja kristillisten yhteisöjen käyttöön.

3.2

Lainsäädäntö

Uskonnonvapauslain (267/1922) 1 §:n mukaan saa uskontoa julkisesti ja yksityisesti harjoittaa, mikäli ei lakia tai hyviä tapoja loukata.

Uskonnonvapauslain 10 §:n 2 momentin mukaan voidaan evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuulumaton henkilö haudata evankelis-luterilaisen kirkon hautausmaahan. Säännöksen 3 momentti määrää, ettei 2 momentissa tarkoitettussa hautauksessa ryhdyttäkö mihinkään, joka on omansa herättämään pahennusta seurakunnassa.

Suomen perustuslain 11 §:n mukaan jokaisella on uskonnon ja oman tunnon vapaus. Tähän vapauteen sisältyy säännöksen mukaan oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.

Kirkkolain (1054/1993) 14 luvun 2 §:n mukaan kirkollisia rakennuksia ovat kirkot ja kellotapulit, siunaus- ja hautakappelit sekä hautausmaalla olevat niihin rinnastettavat rakennukset. Kirkkopihaa sekä sen ja hautausmaan aitaan ja porttiin sovelletaan mitä kirkollisista rakennuksista on säädetty tai määrätty.

Kirkkojärjestyksen (1055/1993) 2 luvun 23 §:n mukaan kirkkoon kuulumaton henkilö voidaan siunata hautaan, jos omaisuudet tai muut vainajan hautauksesta huolehtivat henkilöt sitä pyytävät. Siunausta ei kuitenkaan toimiteta, jos vainaja on selvästi ilmaissut tahtovansa toisin tai jos pappi sielunhoidollisessa keskustelussa tai muulla tavalla saamansa käsityksen nojalla katsoo, ettei kirkolliseen hautaan siunaamiseen ole riittäviä perusteita.

Kirkkojärjestyksen 14 luvun 2 §:n mukaan uusi kirkko on nimitettävä jumalalle pyhitetyksi huoneeksi. Kun kirkko on vihitty, sitä saa käyttää vain sen pyhyyteen soveltuviin tarkoituksiin. Kirkon käyttämisestä päättävät kirkkoherra ja kirkkoneuvosto tai seurakuntaneuvosto yhdessä. Jos kirkkoherra ja kirkkoneuvosto ovat eri mieltä kirkon käytöstä, asia on kirkkojärjestyksen 9 luvun 7 §:n mukaisesti saatettava tuomiokapitulin ratkaistavaksi.

3.3

Arviointia

Kantelukirjoituksen häviäminen

Mitä tulee kantelijayhdistyksen kirjoituksessaan esittämään pyyntöön oikeusasiamiehelle 13.3.2000 tehdyn kantelun häviämisestä, totean seuraavan.

Kanteluasiakirjoihin sisältyy vastaanottotodistus, joka on annettu Helsingin Vapaa-ajattelijat ry:n edustajalle hänen jättäessään ko. kantelun eduskunnan kirjaston valvomon vahtimestarille. Oikeusasiamiehen kanslian toimesta on pyritty selvittämään, mihin kanteluasiakirjat ovat hävinneet matkalla eduskunnan kirjastosta eduskunnan oikeusasiamiehen kirjaamoon. Tätä ei ole valitettavasti kyetty selvittämään.

Pahoittelen kantelukirjoituksen häviämistä ja sitä haittaa, joka on asiakirjojen häviämisestä on aiheutunut kantelijayhdistykselle asian käsittelyn pitkittymisen johdosta. Totean samalla, että hävinneessä kantelukirjoituksessa esitetty on kyetty huomioimaan kirjelmän jäljennöksen perusteella kantelijayhdistyksen tänne 21.3.2002 osoittaman kantelukirjoituksen käsittelyn yhteydessä.

Seurakuntien siunauskappaleiden käyttö uskonnottomien hautajaisissa

Totean, että Vantaan seurakuntayhtymän, Järvenpään seurakunnan ja Keravan seurakunnan antamista selvityksistä ilmenee, että seurakunnat pitävät lähtökohtaisesti siunauskappaleitaan kirkkojärjestyksen 14 luvun 2 §:ssä tarkoittamina kirkkollisina rakennuksina, joita saadaan käyttää ainoastaan kirkon pyhyyteen soveltuviin tarkoituksiin. Seurakuntien kirkkoneuvostot ovat ilmaisseet käsityksen, jonka mukaan seurakunnilla tulee olla oikeus valvoa, ettei edellä tarkoitetuissa tiloissa järjestetä tilaisuuksia, joita ovat evankelis-luterilaisen kirkon tunnustuksen vastaisia. Helsingin hiippakunnan tuomiokapituli on lausunnossaan esittänyt, että kirkkolaki ja kirkkojärjestys tukevat seurakuntien esittämää käsitystä. Yhdyn omaltakin osalta tähän käsitykseen.

Järvenpään ja Keravan seurakunta soveltavat selvityksen mukaan tilojensa käyttöä koskevaa käytäntöä, jonka mukaan siunauskappaleissa toimitetaan vain kristillisiä siunaamistoimituksia. Järvenpään seurakunta puolestaan on osoittanut uskonnottomia ja ei-kristillisiä hautatoimituksia varten hautausmaalla muita tiloja kuin siunauskappelia. Pidän mainittua käytäntöä myönteisenä pyrkimyksenä saavuttaa eri hautaamistoimitusten mahdollisimman tasapuolinen kohtelu.

Totean, että seurakunnat ovat hyväksyneet käyttöohjeet tilojensa käytöstä. Seurakunnat ovat käsitykseni mukaan voineet antaa ohjeet tilojen käytöstä. Ohjeiden ei ole todettu olevan ristiriidassa kirkkolain ja kirkkojärjestyksen säännösten kanssa. Seurakuntien ei ole selvityksen perusteella todettu käyttäneensä lakiin perustuvaa harkintavaltaansa väärin hyväksyessään ohjeet eikä soveltaessaan niitä.

Puheiden pitäminen hautajaisissa hautausmaalla

Totean, että selvityksissä ei ole tullut esille sellaista, joka tukisi kantelussa esitettyä väitettä siitä, että em. seurakunnat rajoittaisivat hautausmaillaan kirkkoon kuulumattomien hautajaisien pitämistä mm. asettamalla ehdoksi, jonka mukaan puhujan haudan äärellä tulee aina olla evankelis-luterilainen pappi.

Kirjeeseen vastaaminen

Mitä tulee vastaamiseen kantelijayhdistyksen Vantaan seurakuntayhtymälle 7.4.2000 osoittamaan kirjelmään, jossa yhdistys arvostelee seurakuntayhtymän ohjetta seurakuntayhtymän toimintatilojen käyttämisestä, totean seuraavan.

Kirjoituksessaan yhdistys esittää käsityksen, jonka mukaan seurakunnan tilojen käyttöä koskevat ohjeet merkitsivät, että myöskään haudalla ei voida pitää kirkkoon kuulumattomien hautajaisia ilman, että pappi toimittaa ne. Yhdistys vaatii ohjeiden tulkitsemista siten, että kirkkoon kuulumattomilla olisi oikeus päättää itse, kuka hautajaisissa puhuu.

Hyvän hallinnon vaatimukseen kuuluu, että viranomaiselle saapuneisiin asiallisiin kirjoituksiin vastataan, jos viestin sisältö sitä edellyttää. Koska yhdistyksen kirjeessä esittämä käsitys ei vastannut seurakunnan käsitystä siitä, miten seurakunnan tilojen käyttöä koskevaa ohjetta sovelletaan seurakunnan hautaustoimessa eikä kirjettä nähdäkseni ollut aihetta tulkita pelkäksi mielipiteen ilmaisuksi, olisi seurakunnan käsitykseni mukaan tässä tapauksessa ollut syytä vastata kirjeeseen ja oikaista siinä esitetty käsitys ohjeiden merkityksestä.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä mainitsemani käsityksen kirjeeseen vastaamista koskevassa asiassa Vantaan seurakuntayhtymän yhteisen kirkkoneuvoston tietoon.

Asia ei ole antanut aihetta muihin toimenpiteisiin.